

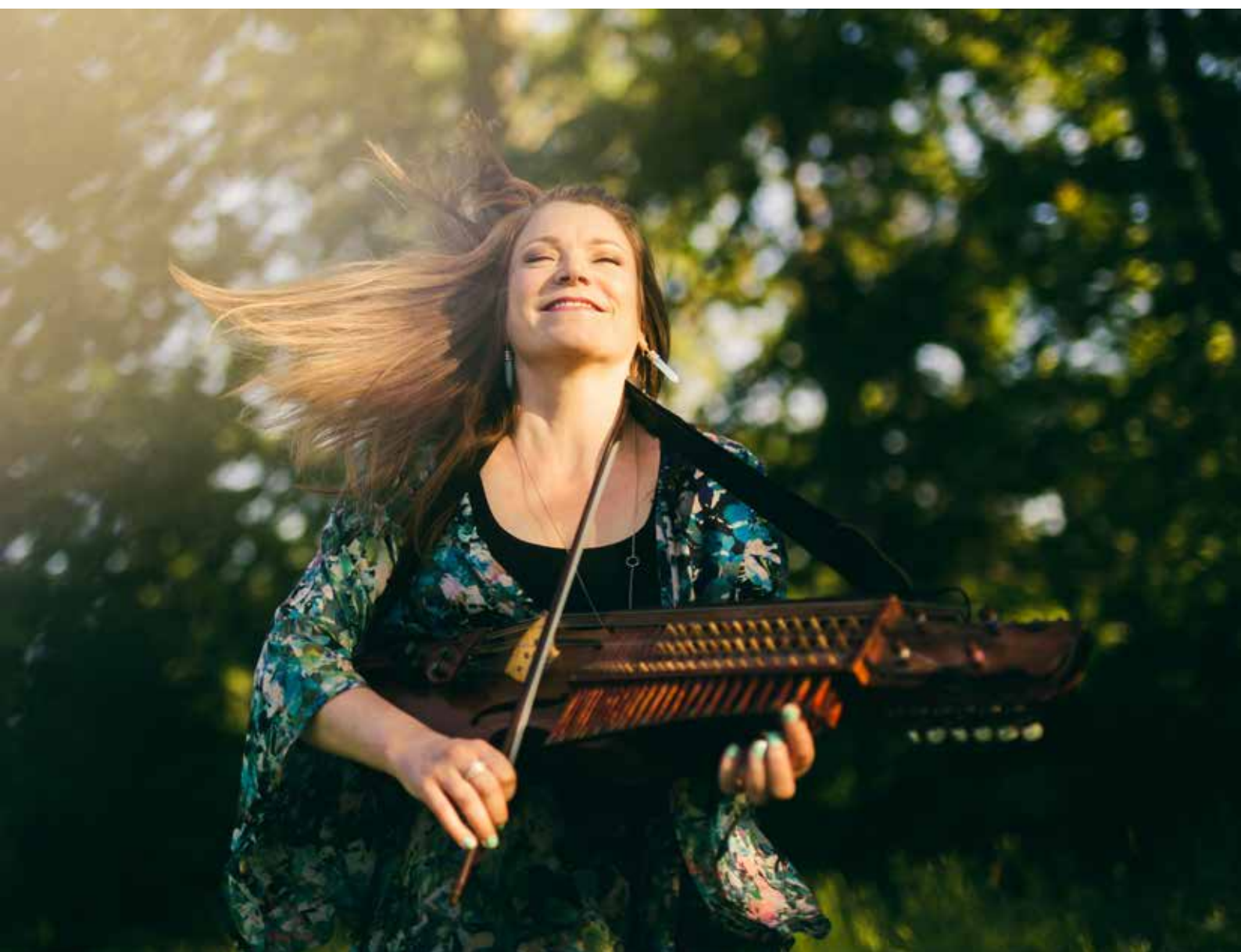

NYCKELHARPAN

3

2024

Föreningen Nyckelharpan's medlemstidning

Nyckelharpan
Föreningen Nyckelharpan
medlemstidning
Nr. 3 av 4, 2024. Årgång 39
ISSN 1401-2936 (Print)
ISSN 2004-5735 (Online)

Ansvarig utgivare:
Johan Hesselbäck
Text och bilder ur *Nyckelharpan*
får ej publiceras utan medgivande
från redaktionen.

Material till nästa nummer bör vara
redaktionen tillhanda senast
den 20 nov 2024.
Kan skickas direkt till:
harpa@bonilsson.se, 0722-350 615
eller *johan.hesselback@gmail.com*.
Redaktör: *Hans Liss*

Föreningen

Organisationsnummer: 802011-4289
Plusgiro: 491 82 94-2
Swishnummer: 123 612 26 34
Medlemsavgift: Se separat
information på sid. 14.
E-post för kassörsärenden:
info.nyckelharpan@gmail.com

Styrelse och fasta medarbetare

Ordförande: *Johan Hesselbäck*,
johan.hesselback@gmail.com,
076-277 99 33

Sekreterare, harpbyggare,
harpfrågor: *Bo Nilsson*,
harpa@bonilsson.se, 0722-350 615

Kassör: *Pär Elfström*
perelfstrom@hotmail.com,
070-453 46 73

Ledamot: *Esbjörn Hogmark*,
esbjorn@hogmark.com, 070-211 04 30

Ledamot: *Magnus Holmström*,
umemagnus@gmail.com,
070-234 84 56

Ledamot: *Ida Rydiander*,
ida.rydiander@gmail.com,
073-362 21 31

Framsidan: Emilia Alper
Foto Olof Grind

EO Grafiska AB

är Föreningen Nyckelharpan
sponsor i form av generösa villkor
för tryckningen.
Tryckt i sep 2024

Aug 2024

Nu lider kanske denna stundvis
regniga sommar mot sitt slut. Jag
minns juli som en månad fylld med
spelmanstämmer i vanlig ordning,
men också hur jag körde upp och
ned till Zornmärkesnämndens
uppspelningar som var i Umeå i år,
med regn smattrandes över
vindrutan under hela färden. Ett tag
tänkte jag att jag borde ha tagit det
där erbjudandet och byggt om min
Volvo till en amfibiebil. På vägen
upp och ned slog jag läger i avkrokar
längs E4an med mitt tält, och vid en
igenväxt grusväg och en sjö mitt ute
i ingenstans ljudade nyckelharpan
där jag satt och spelade i min
ensamhet.

I sommar har jag varit på en hel
del äventyr med instrumentet, fast
några kanske mer ovanliga än andra
år. För min del började det med ett
bröllop på Åland följt av sedvanligt
midsommarspel i Rytterne. Mitt
ibland det spelade jag också på våra
Nationaldagsvandringar, som min
bror och jag håller, som en del av
våra guidade turer i Stockholm. I
Gamla stan var knöckfullt med folk,
svenska flaggorna vajade i topp och
inför fullbokade grupper på ca 50
deltagare spelade jag menuetter och
musik så som de kunde tänkas låtit i
historiens Stockholm. Upplevelsen
blir även som spelman ytterst
historisk då jag med träskor ska in

bland förväntansfulla åhörare i trånga
gränder lagda med kullersten,
samtidigt som låtarna ska höras och
svänga. Om ni vill läsa mer om den
dagen finns en artikel från mig i
tidningen.

Senare på sommaren, för en vecka
sedan, fick jag uppdraget att hålla en
andakt som soldat på Vallby
friluftsmuseum. Min granne har gjort
det i alla år, men efter en olycka där
jag hjälpte honom bad han mig ta över
som min förfader soldat 114
Hesselbäck (därifrån jag har mitt
efternamn). Så det var bara att vässa
stämbanden och sjunga psalmer och
läsa från Andaktsboken. Efteråt
brukar Carl Gustav, eller CG som alla
kallar honom, spela musik från
vevgrammofon, men i år blev det
istället västmanlandsmusik på
nyckelharpa.

Men nu till det trumvirvlarna spelar
för, för nu är allting klart för
föreningens höstkurs på Eric
Sahlström Institutet. Den går av
stapeln under helgen 12-13 oktober
och leds av riksspelman Emilia Amper
och riksspelman Johan Lång. Se till att
anmäla er till mig på mejl så kommer
vi ha det väldigt kul i höst.

Ha en fortsatt fin sommar så ses vi!

Johan Hesselbäck, Föreningen
Nyckelharpan ordförande

Vi tar alltid tacksamt emot
material till tidningen, även sådant
som inte är färskvara och som vi kan
spara och använda där det finns plats
i framtida nummer av tidningen. För
sådant som skall in i nästa nummer
gäller förstas sista datum enligt
informationsrutan på sid. 2

/Red.

Föreningen Nyckelharpan

Lokala representanter

Föreningen Nyckelharpan har traditionellt haft sin medlemsbas i stockholmsområdet och det har tidigare varit naturligt att de flesta föreningsaktiviteterna har försiggått i just detta område. Sen en tid tillbaka är det emellertid föreningens uttalade policy att sprida verksamheten inte bara inom Sverige utan även utomlands. Vår ambition är att i första hand göra föreningen till en rikstäckande förening för nyckelharporelaterad verksamhet. Som ett led i detta arbete försöker vi att hitta lokala representanter i de olika delarna av Sverige och utomlands. Ni finner en lista på personer och deras geografiska tillhörighet här till höger. Vänd er till dessa om ni lokalt vill anordna något som har med vårt instrument att göra.

Föreningen kan erbjuda ekonomiskt bidrag mot att arrangören bidrar med text och bild om aktiviteten till tidningen. Skicka förfrågan till styrelsen och diskutera med din representant om du har lokala planer. Om det inte finns någon lokal representant där du bor är du förstås välkommen att vända dig direkt till styrelsen. Vi söker också personer i de områden som saknar lokal representant och som vill vara det. Hör i så fall av dig till styrelsen.

Dalarna	Olle Plahn	plahn.olov@telia.com
Gotland	Jan Lundqvist	jan@snausarve.se
Kalmar	Lars Lithén	lars.lithen@outlook.com
Närke	Ulla Carin Libert	uc.libert@gmail.com
Skåne	Patrik Dahlin	patrik.dahlin@anticimex.se
Västerbotten	Lasse Hyvönen	lhyvonen65@gmail.com
Västernorrland	Bo Allan Nilsson	barbnils@live.se
Åland	Barbro Wendt	barbro.a@aland.net
Nederländerna	Els Doekes	edoekes@wjd.nu

Föreningen Nyckelharpans spelkurs

Helgen den 12 - 13 oktober är det dags för Föreningen Nyckelharpans spelkurs!

Under ledning av de otroligt duktiga lärarna Emilia Amper och Johan Lång är vi i år på Eric Sahlström Institutet i Tobo. Kursen börjar på lördag 12/10 kl. 09:30 med fika och genomgång hur dagarna ser ut, lunch under dagen, eftermiddagsfika och sedan håller vi på till 17:30 då vi äter middag. På söndagen börjar vi samma tid med stadig frukost och sedan en kursdag till. Även under denna dag ingår lunch och fika. Vi avslutar dagen runt 16:00.

Foto: Olof Grind

Anmäl Er på mejl till mig på johan.hesselback@gmail.com för att delta hela helgen. Kostnad är 2350 kr och då ingår både mat och logi. Kan du bara delta en av dagarna utan övernattning, så hör av dig till mig, det går nog att ordna till en lägre kostnad.

Har Du några särskilda matpreferenser, så skriv det i Din anmälan.

Du kan även få hjälp med harpmek, strängbyte mm i verkstaden av Bosse Nilsson, harpbyggare.

Anmäl dig så fort som möjligt, gärna senast 15 september.

Frågor om kursen till Johan på johan.hesselback@gmail.com, frågor om harpmek till Bosse Nilsson 0722 350 615

Johan Hesselbäck, ordförande

To our international members

We would be happy to accept contributions, whether in the form of text or photos, from our members around the world! The submission deadline for the next issue is November 20.

Zornmärket 2024

Zornmärkesuppspelningarna ägde rum i Umeå 16—19 juli.

Kent Andersson, Ånge, nyckelharpa, fick silver för "traditionsrikt och dansant spel av upplandslåtar på nyckelharpa".

Takashi Tamada, Japan, nyckelharpa, fick diplom för "lyhört spel av upplandslåtar på nyckelharpa".

Siv Burman, Lycksele, och **Simon Simonsson**, Alfta, tilldelades guldmärket.

Grattis!

Nya medlemmar sedan NYCKELHARPAN nummer 2:

Elisabeth Frödin
Mats Åkerberg
Ulf Bergman
Nana Ogashiwa
Sara Schiöld
Lode van den Eyende
Roger Norén
Megina Baker
Andreas Tengblad

Vi har för närvarande antal betalande medlemmar:

	2024	2023
Inrikes papperstidning	183	165
Digital tidning	63 (10 utland)	63 (9 utland)
Utland papperstidning	11	6
Totalt	257	234

Mvh Kassören

Gillestipendiat 2024

Johan Bondensson, som kommer från Falun, började spela fiol enligt Suzukimetoden då han var 4 år. Vid ett midsommarfirande i Dala Floda såg han en spelman spela nyckelharpa och blev fascinerad. Detta ville han lära sig. Som 9-åring började han spela harpa, och hade turen att under första året få Sigurd Sahlström som lärare, därefter Ingrid Wiklund. Han är med i DUS (Dalarnas ungdomsspelmanslag) och buskspelar gärna på spelmannsstämmorna. Han spelar även i Kulturskolans regi, får både individuella lektioner och medverkar i ensembler.

Johan lär sig snabbt nya låtar på gehör och spelar dagligen båda instrumenten. Lär han sig en ny låt på fiol, tar han ut den också på harpan – och tvärtom. Nu har han blivit 14 år, och känner sig trygg med att framföra även svåra låtar solo på en scen. Stipendiet innebar att han fick gå kursen ”Kollo i

Tobo” på ESI.

Så här lyder motiveringen:

”Fiol var Johans första instrument, men när han fick se och lyssna på en nyckelharpa bestämde han – även detta måste han prova på. Sedan 9-årsåldern trakterar han båda instrumenten. De låtar han lär sig på det ena instrumentet lär han sig spela även på det andra! Han spelar varje dag, och ett bra gehör och ett stort intresse bidrar till att han snabbt lär sig nya låtar.

2024 års Gillestipendium tilldelas en mycket talangfull ung spelman som vi hoppas få lyssna på många år framöver.”

Vi gratulerar!

Stipendiet delades ut 15 juni på Gillestämman i Österbybruk.

Text Lena Höög, foto Sture Hogmark

Gille- & Nyckelharpstämman 15 - 16 juni 2024

Årets höjdpunkt för många av oss nyckelharpsfrälsta är utan tvekan Gille- & Nyckelharpstämman som alltid sedan 1975 infaller helgen före midsommar. I detta nummer ska vi ta pulsen på detta ärorika evenemang. Hur såg det ut i somras och hur tror vi att det kommer att se ut framöver?

Årets stämma präglades av att ”Nyckelharpans Nätverk” strax före årsskiftet togs upp av Unesco i den fina kategorin ”Goda Metodiska Exempel” (Good Safeguarding Practices). Den som är mer intresserad av årets program mm kan gå in på stämmans hemsida:

<https://gilleochnyckelharpstamman.se/>

Här finns mycket intressant att läsa.

Kort stämmohistorik: Stämman startades av några eldsjalar i Österbybruk, däribland Gunnar Ahlbäck. Organisationstillhörigheten var Österby Folkdanslag. En aktivitet som har funnits med sedan starten är utställningen och bedömningen av nytillverkade nyckelharpor där vem som helst kan lämna in en nyckelharpa och få den bedömd av en jury. Eric Sahlström satt med i juryn till och med 1985. Efter att jag vunnit nyckelharpsutställningen för andra gången 1982 kommer Eric Sahlström fram till mig och säger; ”Esbjörn, du ska vara med oss i juryn nästa år”.

Alltsedan dess har jag haft olika uppdrag inom stämmans verksamhet. In på 2000-talet togs evenemanget över av en kulturförening för att i dag ligga inom Dannemora Hembygdsförening (DHf) där vi har en liten stämmokommitté bestående av Sture Hogmark, Peder Jeppsson, Jacob Höglund, Lena Höög, Agneta Rosén (ordförande DHf), Johan Denke och undertecknad.

Vi har alltsedan Hasse Gilles bortgång behållit namnet Gille- & Nyckelharpstämman för att kanske framöver gå tillbaka till det gamla enklare namnet som var ”Nyckelharpstämman Österbybruk”

I artikeln, som börjar på sidan 11, tar jag med text och bilder upp relevanta inslag under detta unika tvådagarsevenemang.

Esbjörn Hogmark

Kronan

Trad. efter Wesslén, Uppland

Nedtecknad av Johan Lång

Apropå Kronan

I mars 2019 besökte jag Japan och där Tokyo, Osaka och Kyoto. En dag, 21 mars åkte jag tåg med Hama Watanabe till Yokohama, där Minako Orikasa mötte oss och sedan åkte vi vidare med lokalbussen brant uppför till ett område och till en verkstad där Naoki Ogawa, nyckelharpsbyggare huserade i sin verkstad.

Det blev också harpspel och plötsligt så säger Hama ”du måste lära oss en ny låt”

Tvekade lite vilket gjorde att japanskornas ögon stirrade på mig och sände ut samurajsvärd i luften och jag förstod genast, jag kommer inte härifrån förrän jag har presterat något. Kom då på att Johan Lång just hade lärt ut Kronan på Sensuskursen som jag deltar i 10 ggr per termin, på Medborgarplatsen på Söder.

Och så blev det, alla nöjda

Bosse Nilsson, Sickla

Från vänster: Hama Watanabe, okänt namn, Minako Orikasa
Foto: Bosse Nilsson

Trois Cousine

Variant nedtecknad
av Johan Lång

Trad. Olof Styrlanders Notbok
Häradshammar

1

V

2

4

8

11

15

1

2

Utveckla ditt nyckelharpospel och upplev Stockholms vackra skärgård samtidigt

Jag heter Anci Nordwall och är riksspelman på nyckelharpa.

Att spela är faktiskt det roligaste jag vet. Det har format mig till den jag är och gett mig så fantastiskt mycket trevligheter genom åren. Mina bästa vänner och min man Mats har jag träffat genom musiken.

Magin som kan uppstå när man är ett med sitt instrument, men framför allt när man spelar tillsammans med andra är nästan obeskrivlig. Man behöver uppleva den. Min önskan är att alla ska få chansen att hitta sitt instrument och sin musik och jag brinner för att få ge andra det jag själv har fått av skickliga spelmän jag möt på min väg. Jag tycker det är en viktig del av traditionen, att dela med sig och bjuda.

En annan del som format mig är ju förstås att jag växt upp och bor på en skärgårdsö. Den vackraste platsen på jorden. Den kan vara det mest fantastiska, lika obeskrivligt och magiskt som musikens samspel kan vara, men den kan också pröva ens tålmod oändligt. Framför allt lär man sig att vara uppfinningsrik och att aldrig ge upp. Jag tror att det gjort mig van att ta i lite till när jag strävar efter att nå mina mål.

Jag är född, uppvuxen och bofast på Ingmarsö, mitt i Stockholms skärgård. Nyckelharpa började jag spela i senare tonåren. Anledningen till det, utan att ha någon som helst koppling till folkmusik, var att min pappa byggde en nyckelharpa. Han hade heller ingen koppling till folkmusik, men som båtbyggare hade han kunskapen om att hantera trä. Bygget blev klart och jag började fingra lite på de melodier som jag spelat på piano tidigare. När jag listat ut lite grand hur det fungerade, så tog jag kontakt med Åke Öhman på grannön Husarö. Han hade spelat fiol hela livet och hade börjat spela nyckelharpa för några år sedan. Jag började åka dit och få lektioner.

Åke satt med i Eric Sahlströms minnesfond, vilket gjorde att han hade ett stort kontaktnät. Han hade dock inget körkort, men det hade jag. Det blev början på många resor till spelmansstämmor och många besök hos traditionsbärare i uppland. Han kände alla som jag ”behövde” träffa. Eric Sahlström hade ju gått bort då tyvärr, så honom träffade jag aldrig, men många besök blev det bland annat till hans bror Sture Sahlström. Som ny spelman mottogs man generöst av alla! Såväl proffs som amatörer. Man fick alltid vara med och alla ville hjälpa till. Det var en helt ny värld som öppnade sig.

Åke övertalade mig att gå min första veckokurs 1990. Det bidrog till att mitt nya instrument blev allt jag höll på med och det ändrade mitt liv totalt. På den kursen träffade jag min spelkompis Eivor Erkas, och vi har följts åt sedan dess. Vi har genom åren utvecklat vårt spel tillsammans och 2005 erövrade vi Medelpads Spelmansförbunds stora samspelsmedalj i guld.

På samma kurs träffade jag också Gösta Sandström och Peter Hedlund. Gösta Sandström, en fantastisk inspiratör och Eric Sahlströms följeslagare och samspelare genom väldigt många år, bjöd in mig till Täby Spelmansgille och sålde en av sina Eric Sahlströmsharpor till mig. Peter Hedlund var en av Eric Sahlströms många elever och en av de bästa lärarna vid den tiden. Till Peter åkte jag ungefär var tredje vecka i flera år. Överenskommelsen var att jag skulle höra av mig när jag var klar, men det fick inte gå snabbare än 2 veckor och inte ta längre tid än 4 veckor. Jag blev helt besatt, i positiv bemärkelse, och övade all ledig tid.

Efter åren med Peter följde ännu fler år med Henrik Eriksson, även han en mästerspelman. Jag har åkt långt, övernattat, och åkt svävare på vintern för att komma till lektionerna. Då var det en helt annan kostnad än nu, när svävartrafiken ingår i de reguljära förbindelserna, men vad gör man inte? Är man besatt så är man.

1991 var första året jag gick ”Låtkursen på Ekebyholm”. En kurs som jag nu gått 26 gånger. Varje gång med ett tydligt mål om vad jag skulle fokusera på. Många glädjefyllda år, där jag lärt känna mina allra närmaste spelkompisar. I år fick jag äran att vara en av lärarna på kursen och from nästa år blir jag en del av kursledningen tillsammans med Helena Karinen Rabe. Något jag verkligen ser fram emot.

2009 började jag spela med min allra käraste spelkompis, Mats. Det visste jag inte just då, men strax efter blev vi ett par och ett år senare blev vi man och hustru. Hur fantastiskt som helst! Tänk att ha den man allra helst vill spela tillsammans med här hemma! Av honom lär jag mig också oerhört mycket när det gäller samspel. Han hjälpte mig också att våga ta lite plats, tro på

mig själv och att få det lilla extra självförtroendet som krävdes för att jag skulle lyckas bli riksspelman. Ett mål jag siktar på hela tiden. Men målsättningen slutar absolut inte där. Jag strävar ständigt efter att bli en bättre spelman. Jag spelar fortfarande lektioner, även om det inte är lika ofta. Jag söker upp mina idoler, suger åt mig av deras speciella kvaliteter och försöker från det arbeta fram ett eget sätt att uttrycka min musik.

Oftast hörs jag i duon Anci & Mats Nordwall, där jag spelar nyckelharpa och Mats spelar cittern, men jag är också med i gruppen Evenemangsorkestern, där vi är fyra tjejer som spelar nyckelharpa tillsammans. Jag, Eivor Erkas, Helena Karinen Rabe och Nanna Bunse Fransen.

Sedan 2018 undervisar jag på nyckelharpa i Österåkers musikskola. Det är fantastiskt roligt. Att lära ut och få förmedla det fina arvet, som jag själv har fått av andra spelmän, är något jag verkligen brinner för. Jag undervisar även vuxna privatelever och håller kurser här hemma. Här följer mina kursalternativ. Boende i egen stuga hemma hos oss.

Helgkurs eller Nyckelsemester? Vilket alternativ passar dig? Lämpligt för 1 - 3 pers.

Spela maximalt: Vi maximerar antalet kurstimmar efter överenskommelse. Du kommer absolut inte hinna se något annat av ön medan du är här, men du kommer få ut mycket av din vistelse rent musikaliskt. Kurs för dig som är lika besatt som jag! Bokas som helgkurs.

Spela med fritid: Förslagsvis 2-3 speltillfällen om dagen. Du kommer ha tid att upptäcka ön samtidigt. Plocka svamp, gå promenader, bada, paddla kajak, läs en bok eller bara andas in skärgårdsluften. Ge dig själv lite egen tid i present, eller boka ihop med en spelkompis. Då finns tid för gemensamt övande. Bokas som helgkurs.

Nyckelsemester: 1 lektion om dagen, samtidigt som semestern pågår. Perfekt när familjen vill åka på semester, men man vet att man kommer sakna nyckelharpan om man lämnar den hemma... En lektion om dagen ger möjlighet att utveckla spelet och att uppleva skärgårdsnaturen samtidigt. Kanske hinna promenera, plocka svamp eller bara ge sig själv lite lugn och ro i

fantastisk miljö. Lite egen tid är alltid nyttigt och lyxigt. Eller varför inte boka med en kompis och spela tillsammans. Kan bokas som helgkurs eller längre tid, tex en vecka.

Planerade helger i höst: 20-22 sep, 18-20 okt, 22-24 nov. Fler datum finns på hemsidan.

Nyckelsemester: kolla in ledig vecka/helg på <https://hyrastugaingmarso.se>

Lektioner: hör av dig så kommer vi överens om tid

Hoppas vi ses!

Anci

Anci Nordwall, Ingmarsö
Tel 070 – 4532700
anci.nordwall@gmail.com
<https://ancinordwall.se>

Att undervisa utomlands

Den lilla Jeepen skumpade fram på den sandade skogsvägen. Träden reste sig långt högre än vad de brukar göra hemma i Sverige, så höga att de skymde dagens ljus och skapade ett dunkel som låg över ormbunkarna på marken. Det skall erkännas att jag i just det tillfället funderade över vad jag hade gett mig in på.

Förra året hade jag också varit lärare på en veckokurs i USA. Den gången, i New Hampshire, hade både människorna och deras stackars harpor brottats med trettigradig värme och hundra procentig luftfuktighet. Trots detta hade det varit en riktigt trevlig upplevelse.

Nu var jag i stället i en stor redwoodskog på andra sidan landet, i Kalifornien, i en bil vars luftkonditionering helt utan förvarning kunde bestämma sig för att ta inspiration av ett genomsnittligt sågverk och föra ett sådant oväsen att man ständigt behövde ett finger redo på av-knappen för att rädda de få hörceller man har kvar.

Foto: Johan Lång

Mendocino Woodlands hette platsen där den närmsta veckan skulle spenderas. De små trästugorna hade varken, el, vatten eller möjlighet att låsa dörren. Dessutom var de synnerligen välventilerade då man enkelt kunde titta ut mellan de tunna plankorna som väggarna bestod av.

Att undervisa i nyckelharpa har ända sedan jag började varit en av mina favoritjobb. Att få förkovra sig i sitt främsta intresse med andra som också vill ta del av det. Att få en trälåda med strängar att sjunga, få liv och fylla ett helt rum med klang. Att försöka förmedla med ord någonting taktilt och fysiskt. Om man hade kunnat låta någon prova hur det kändes när man själv spelade, om så bara för en stund, så hade jobbet varit enkelt. Men det går inte. I stället gäller det att hitta alternativa sätt.

Det tar alltid lite tid att vänja sig vid att undervisa folk från olika länder. Spanjorer till exempel är inte särskilt noga med

scheman och kan bara resa sig och gå mitt i en lektion, inte för att de tröttnat eller ogillar den på något sätt, utan helt enkelt för att de känner för att sträcka lite på sig. Med amerikaner å andra sidan gäller det att hålla hårt i rodret. Ger man dem möjlighet kommer snart någon att försöka styra in lektionen på ett spår som passar just dem.

Men den största skillnaden är ändå när det gäller att spela till dans. Hemma i Sverige kan man enkelt spela en generisk åttondelspolska och så dansar folk rundpolska av lite olika varianter samtidigt. I USA däremot så vill de gärna veta exakt vilken sorts dans, ner till vilken by och traditionsbärare den kommer ifrån, som skall dansas till låten och om de inte kan specifikt den dansen så står de över. Lite olika.

I år var sista gången som Scandia Camp hölls i Mendocino Woodlands och anledningen blev tydlig rätt så omedelbart. Inom två dagar hade inte en, utan två personer snubblat på de mörka, smala och rotbeklädda stigarna och brutit foten. Men så lätt var det inte att knäcka en amerikan för den av dem som spelade harpa var tillbaka dagen efter, i gips och kryckor och allt, och var ändå med på alla lektioner.

Summa summarum var det en händelserik vecka och det är just sådana kurser, och de äventyr man får på köpet, som får en att utvecklas som person och lärare.

Johan Lång, riksspelman och nyckelharpspedagog

Foto: Johan Lång

Foto: Johan Lång

Gille-stämman: Lördagen 15 juni

Esbjörn Hogmark

Stämman inleds numera alltid vid Hembygdsgården där en gammal scenvagnen står uppställd. Allspel följt av ett invigningstal som i år ersattes av en försenad utdelning av en "Jernbergsmedalj" till spelmannen Bo Lundgren. Sture Hogmark, Jeanette Evansson och Bo Lundgren skötte sedan invigningen tillsammans. Evenemanget fortsatte med sedvanligt scenspel av olika grupper och enskilda spelmän.

Österby spelmän har sedan några år tillbaka varit ett givet inslag i programmet och brukar inled scenprogrammet både på lördag och söndag.
Foto Sture Hogmark

Allspelsledare under Gillestämman var Riksspelman Åsa Hogmark

Gillestipendiaten i år var Johan Bondensson som fick sitt diplom av Leena Höög. Se även notis på sid 5.

Det finns stora möjligheter till buskspel under Gillestämman. Man kan givetvis köpa hamburgare, kaffe mm vilket tillhandahålls och sköts med den äran av

Dannemora Hembygdsgården. De upplåter också sina lokaler för de "Provapå-kurser" som vi har under dagen.

Stämman besöktes i år av elever från Kungliga Musikhögskolan, här samlade under fikatältet.

Som alltid vid sådana här tillfällen kan man se amatörforskaren, författaren och stämmofotografen Per-Ulf Allmo i aktion. En ständig fråga till honom brukar vara: "När kommer din nästa bok ut?"

Här sitter Lena och Ingvar Jörpeland på hembygdsgårdens entretrappa och spelar på sina gamla silverbasharpor.

med ett skyddande tält mm. Han sköter ljudet under båda stämmodagarna.

Vad vore stämman utan vår fantastiske ljudtekniker Henning Andersson, själv spelman med fin känsla för hur man för ut nyckelharpan och fiolens vackra toner till publiken. Henning är "självgående" och har med sig all utrustning – mikrofoner, högtalare, ljudanläggning

I Herrgården startade inlämningen av nyckelharpor redan klockan 10.00.

Bilden visar när Bertil Hallgren, mästerybyggaren från Värmlandsskogarna, lämnar in en nybyggd harpa till utställning och bedömning. Mottagare är Jacob Höglund, ordförande i Uplands Spelmansförbund. I bakgrunden skymtar Björn Ogdal, medlem i bedömningsjuryn.

Här syns den nyckelharpsbyggande japanen Naoki Ogawa samt Mats Wester och Olov Johansson vilka alla i år lämnat in nybyggda instrument för bedömning.

Sigurd Sahlström till vänster och Björn Ogdal, båda, tillsammans med mig, medlemmar i bedömningsjuryn, här i färd med att testspela ett par instrument. I förgrunden syns min dator där

protokollen skrivs.

Ett 30-tal harpor lämnades i år in för bedömning. Här syns årets "Finalistharpor". De blev senare under kvällen åter testade och två valdes då ut till årets "Best in show".

För att tillresta spelmän ska kunna träffas och spela, både på lördag och söndag förmiddag, erbjuds man att sitta ned utanför herrgårdsbyggnaden. Där spelar man tills det är dags att gå ned till

Hembygdsgården där stämman startar med ett allspel. (Gammel Tammen i bakgrunden)

Under sena eftermiddagen flyttade stämman över till Herrgården. Där höll Anders Mattsson tillsammans med Annika Ekstav konsert i stora salen,

som tillsammans med övriga rum på herrgården genomgått en omfattande renovering. De båda riksspelmännen har specialiserat sig på vår norduppländska nyckelharpstradition efter Sture och Eric Sahlström.

Kvällen fortsatte med att Sigurd Sahlström hade en spelstuga i gamla köket där låtar efter farsan och andra gamla nyckelharpslåtar togs upp. Den sedvanliga visstugan hölls i år liksom många år tidigare av Eva Tjörnebo. Foto Sture Hogmark

Nyckelharpstämman söndag 16 juni.

Söndagen inleddes klockan 11.00 med ett undertecknat tillsammans med Dan Lundberg, Generaldirektör för Musikverket, tillika flöjt- och klarinettspelman samt ledare för Södra Bergens Balalaikor, höll ett föredrag om Nyckelharpans Nätverk och dess väg till Unesco.

Dan till vänster och jag till höger i röd keps och vit giftaslinnekostym. Bakgrundsbilden visar vår store mentor Eric Sahlström (1912-1986) utan vars existens vi definitivt inte kommit så långt som vi gjort idag med vårt nyckelharperi. Foto Sture Hogmark

Föredraget illustrerades av Olov Johansson (ej i bild), Annika Ekstav och Anders Mattsson som spelade på olika

typer av nyckelharpor. Louise Bylund, bilden till höger, spelade och berättade om nyckelharpans väg till Japan. Båda bilderna foto Sture Hogmark

Under söndagen öppnas utställningen redan klockan 10.00 och de båda vinnarna av årets bästa nyckelharpa, Best in Show, avslöjas. Här syns båda, Alvin Claesson och Mats Wester i utställningsrummet.

Herrgården tillsammans med flyglarna Gammel-Tammen och Brukskyrkan utgör en pampig inramning av Borggården där scenspelet har hållits under senare år. Gammel-

Tammen, med övernattningsmöjligheter och servering både ute och inne är ett mycket uppskattat inslag på stämman

Stämmans yngsta deltagare var en flicka som spelade på sin fiol. Här tillsammans med sin pappa under allspelet. Bilden får också illustrera att alla instrument är välkomna på stämman, inte bara nyckelharpor.

Välkomstalet hölls i år av Ingvar Jörpeland. Ingvar, riksspelman på silverbasharpa, som har varit med ända sedan nyckelharpans renessans på 1970-talet, bjöd oss på stor underhållning genom att med humor och allvar berätta om hur han som inflyttad norrman tog till sig "vårt" fantastiska instrument.

Årets konferencier Bengt Matsson, skicklig fiolspelare, iklädd långrock och hög hatt, har med sitt digra kunnande, verbala förmåga och humoristisk talang blivit en stor tillgång till stämman. I Österby titulerar vi honom baron.

Här kan vi se vinnarna av nyckelharpsutställningen, Alvin Claesson och Mats Wester, inför presentationen på scenen. Oftast spelar någon av oss i bedömningsjuryn på vinnarharporna efter en kort

beskrivning av instrumentet och vad det var som gjorde att just det eller de instrumenten ansågs vara bäst. I år kunde de två vinnarna själva spela och presentera sig och sina nybyggen.

Hogmarkarna; Sture, Åsa och Esbjörn Hogmark spelar ett par lugna och värdiga låtar. (Och jag som alltid propagerar för att man aldrig ska titta på nycklarna när man spelar nyckelharpa!) Fint att varje år få komma tillbaka till den kyrka där brorsan och jag hade våra skolavslutningar och konfirmerades på 1950-talet. *Foto Anders Ekengren.*

Det som sätter punkt för hela evenemanget är när spelmännen spelar Hellstedts brudmarsch och samtidigt tågar ut ur kyrkan och ställer sig på båda sidor om den väg åhörarna passerar.

Foto Anders Ekengren.

Ett spontant buskspel uppstod under eftermiddagen i stora salen

Stämman avslutas alltid med att några tillfrågade spelmän tillsammans med kvarvarande publik samlas i Brukskyrkan. Efter att fått några kloka och varma välkomstord av kyrkoherde Tina Bagerstam Johansson tar Sture Hogmark över ledningen och vi genomför ett kort avslutningsprogram.

Här syns Anna Anderson, Ander Hägg, Clas Håkan Björklund, Maria Ehrman och Bengt Mattsson i samstämt spel i kyrkan. *Foto Anders Ekengren.*

Sammanfattning

Vi som arrangerar stämman är väl medvetna om att vi inte kan återskapa det intresse bland allmänheten som rådde under andra halvan av 1900-talet och några år in på 2000-talet då vi hade tusentals besökare, radioutsändning både från stämmans huvudscen och någon gång även från kyrkan och från dansspelningen i Vagnshuset.

Vår målsättning är åstadkomma ett trivsamt evenemang som först och främst lockar spelmän. Givetvis är vill vi också se till att stämman hålls vid liv framöver så att Österbybruk fortsatt kan vara en attraktiv mötesplats för världens alla nyckelharpspelare och vara en stark och självklar nod i vårt numera internationella Nyckelharpans Nätverk. Vi försöker också att locka fler ungdomar att spela nyckelharpa.

Är det någon av er läsare, eller ni kanske känner någon som skulle kunna vara intresserade att komma med oss i planeringsgruppen? Tveka inte att kontakta mig! Esbjörn Hogmark, esbjorn@hogmark.com, 0702 11 04 30

PS: Vi tackar Östhammars kommun för det ekonomiska bidraget att driva vår verksamhet

Pontus Erikssons tal vid Älvkarleby's Spelmansstämma 2024

Söndagen den 18 augusti. Gammelngården i Älvkarleby.

Kära spelmän, kära åhörare!

Det är med stor glädje och tacksamhet som jag står här idag, mitt i hjärtat av vår spelmanskultur, för att tala om en plats och en person som har haft en djup och varaktig påverkan på den svenska folkmusikens historia. Platsen är Älvkarleby, och personen är den legendariska spelmannen Carl Ersson Bössa, mer känd som "Byss-Calle".

Först och främst låt mig berätta om denna vackra plats där naturen och människans historia vävs samman på ett sätt som få andra platser kan uppvisa. Vi befinner oss i Älvkarleby som är beläget vid Dalälvens kraftfulla strömmar. Det har alltid varit en plats som andas liv, en plats där naturens toner hörs i vindens sus, i älvens forsande vatten och i fåglarnas sång. Men kanske mest av allt, är det en plats där människans egen musik har florerat genom århundradena, där toner från stråkar har ekat mellan träden och över ängarna.

Det är i denna miljö, så rik på inspiration, som Byss-Calle föddes 1783. Han växte upp

i ett landskap fyllt av musik och berättelser, där varje ton och varje melodi hade sin egen historia.

Han hade en talang för sitt spel, och snart blev han känd som en av de mest begåvade spelmännen i hela området. Byss-Calle var inte bara en skicklig spelman; han var också en kompositör. Hans musik fängade inte bara det folkliga uttrycket utan lyfte det till nya höjder. Hans polskor, valser och marscher blev populära, och hans musik har idag spridits långt utanför Älvkarleby's gränser, hela vägen till Japan. Byss-Calles musik kanske speglade hans omgivning, Dalälvens strömmar och ibland en stilla sommardag vid älvens strand.

Men vad var det som gjorde Byss-Calle så speciell? Var det hans tekniska skicklighet, hans förmåga att improvisera eller kanske hans djupa känsla för att beröra människor? Kanske var det en kombination av allt detta. Men framför allt tror jag att det var hans förmåga att förena tradition och förnyelse som gjorde honom så unik.

Att tala om Byss-Calle är också att tala om en tid då musiken var en central del av människors liv. I en värld utan digitala medier och elektroniska apparater var det en spelmans stråke som fick människor till att dansa, att sjunga och till att minnas. Byss-Calle efterlämnade barn, en av dem hette Jan Karlsson Bössa och fick arva sin faders nyckelharpa och delvis även hans begåvning. Han anlätades mycket som dansspelman och efter hans död anordnades en auktion. Det berättas om att Byss-Calle-harpan inropades av Olof Boberg i Östanå, varefter den ej varit synlig. Köpeanbud har konsekvent avslagits, och inte ens vid erbjudanden om pengar har någon fått möjlighet till att ens se harpan. Man tror därför i bygden att Byss-Calles

Hej medlem,

Du har väl inte glömt att betala medlemsavgiften för 2024?

Här är listan på gällande medlemsavgifter

i Föreningen Nyckelharpan:

1. Avgiften är **150:-** om du bor i Sverige och vill ha **Nyckelharpan** som **papperstidning** med posten 4 gånger om året, och **200:-** om du bor i något annat land.
2. Vill du istället ha tidningen **digitalt**, sänd till den mejladress som du meddelat, är medlemsavgiften **100:-**.
3. Plusgironumret är **491 82 94-2**.
4. Föreningen Nyckelharpan har **Swish!**
5. Swishnumret är **123 612 26 34!**
6. Glöm inte att skriva **ditt namn och din mejladress när du betalar**, annars är det svårt att registrera din betalning rätt!

Har du flyttat? Kom ihåg att anmäla ny adress till **info.nyckelharpan@gmail.com** om du betalar för papperstidning eller byter epostadress.

Pär Elfström, föreningens kassör.

berömda harpa ej mer "finns i livet". I hembygdsföreningens ägor finns nu denna nyckelharpa som påstås vara Byss-Calles. Sanning eller osanning är av mindre betydelse; det viktigaste är att vi fortsätter att spela de låtar som vi har i hans anda!

Olof Thunman som undervisade Evert Taube i konst och poesi skrev följande:

*Var har en spelman som Byss-Kalle svingat
stråken på gille och dans?
När har en nyckelharpa betvingat
midsommarns lekar som hans?
Yr gick hans låt på dammande logar,
ekade fjärran i åsar och skogar.
Jubel och gråt och all ungdomens glöd
i det surrande spelverket sjöd.*

*Vida kring bygderna mästartens ära
flög med hans djärva musik.
Många gesäller han hade i lära,
fast ej på dem han blev rik.
Men med ett brus som av vårstormens fuga
spelmännen fyllde hans torvtäckta stuga
bunkar och krus hur de ljommade med!
Det var harpspel med kläm och besked.*

*Djup är hans sömn bakom kyrkogårdsgrindar,
bortglömd hans ensliga vrå.
Men över Uppland med svepande vindar
ännu hans danslekar gå.
Äl'karö fall, de forna och trolska
tumla sig än i hans dånande polska.
Vårarnas svall gå i svämmande prakt
i den virvlande vandringens takt.*

Mats Wesslén i Österlövsta, organist och utomordentlig harpspelare, kom att betyda mycket för harpspelets utveckling. Han föddes 1812 i Västlands socken och avlade organistexamen för Hæffner år 1831. Wesslén var ofta tillsammans med Byss-Calle och lyssnade till hans harpspel. Det är tack vare Wesslén som vi har en komplett samling av Byss-Calles låtar bevarade till eftervärlden. Han tecknade upp dem efter spelmannen, och de trycktes senare i en samling, som kallades "160 danspolskor från Uppland".

Men Byss-Kalle komponerade inte bara polskor. Han skapade i snabb följd brudmarscher, steklåtar, skänklåtar och valser. Om någon god vän gifte sig, hände det att han överlämnade en marsch i present. Men han ville helst vara ensam, när han spelade på så högtidliga tillställningar som bröllop. En gång hände det att man vid ett bröllop i Älvkarleby tingat en annan musikanter, som skulle spela ihop med Byssen. Brudföljet ställde upp utanför kyrkan, men just som spelmännen satte i med brudmarschen, flög alla knappar ur fiolspelarens byxor, så att han i all hast måste

släppa instrumentet och springa bakom kyrkväggen. På det bröllopet fick Byss-Calle spela ensam, och det var nog ingen som grät därför. Den gamla kyrkbacken i Älvkarleby med dess medeltidskyrka och klockstapel var tydligen inspirerande för spelmannen, ty många av hans låtar har anknytningar till denna plats, t. ex. "Klockstapelsvalsen". Musik har alltid fört människor samman, oavsett om det har varit till fest eller till sorg.

Avslutningsvis vill jag uppmana er att ta gärna en sväng förbi minnesstenen som restes år 1947 och lyft på hatten innan ni går hem för dagen

Pontus Eriksson

Returadress:

Föreningen Nyckelharpan,
c/o Pär Elfström,
Gustav III:s väg 101,
168 39 BROMMA

På stadsvandring i Gamla stan.

Som både stadsvandringssguide och nyckelharpsspelman är det stundvis svårt att hålla sig från att slå ihop dessa. När jag på helgerna guidar i Gamla stan i Stockholm märker jag att det finns ett stort törstande från folk att lära sig om och uppleva svensk historia. Särskilt spännande är idén att hålla så kallade promenadteatrar, där vi kan ha både berättande och levande skådespel med interaktiva dialoger, sammandrabbningar och musik. Därför planerade jag och min bror i år att börja med våra egna Nationaldagsvandringar, där vi ger våra gäster chansen att uppleva avgörande ögonblick och personer i Sveriges historia. Att hålla guide turer under nationaldagen i Gamla stan kan vara särskilt klurigt med den enorma mängd människor som kommer dit, tillsammans med de kungliga ceremonierna och andra händelser där. Så med hjälp av noga planering av ruten längs de mindre besökta gränderna och torgen, samt efter dialog med våra gamla kolleger i högvakten, lyckades vi hålla tre turer under dagen.

Efter att jag spelat skarprättare från Stockholms blodbad satte jag iväg i full fart för att byta om till Lasse Lucidor, en känd skald som miste sitt liv i en duell längs den krogfyllda Kindstugatan i Gamla stan. Jag ska slänga fram en brasklapp här och säga att Lasse sannolikt inte spelade nyckelharpa, men av de andra karaktärerna som bödeln eller slottsarkitekten kändes skalden mest passande för att skildra det gamla svenska instrumentet. Senare i Stockholms historia diktar Carl Michael

Bellman friskt om nyckelharpan, så in i fullbokade grupper om runt 50 gäster gick jag med träskor och harpan i högsta hugg.

Jag spelade ett par tidsenliga låtar och utöver alla förtjusta deltagare fick jag senare höra att jag hamnade i en livesändning på Tiktok inför runt 10 000 kinesiska tittare.

Efter uppträdandet var det skaldens och spelmansens tur att ta över som guide och leda grupperna till andra delar och tider i Gamla stan, vilket avslutades med slottsarkitekten Nicodemus Tessins möte med den Grå mannen, en mytomspunnen gestalt som sägs vara Stockholms grundare Birger Jarl. Om ni är intresserade att delta på våra guide turer får ni gärna boka på historiskavingslag.se.

Johan Hesselbäck, ordförande